

Děj knihy Továryšstvo Ježíšovo

Děj celé knihy je poměrně prostý. Mladý nedostudovaný doktor teologie a člen Továryšstva Ježíšova Vojtěch Had je vyslán svými nadřízenými na Košumberské panství jako zpovědník hraběnky Marie Maxmiliány. Jeho pomocníkem mu zde je páter Křížulka, člověk z lidu, neučený a prostý. Od začátku se začíná mezi hraběnkou a jejím zpovědníkem odvíjet velmi intimní přátelský vztah. Páter Had však postupně zjišťuje, že jeho posláním je nejen být zpovědníkem hraběnky, ale hlavně pro jezuitu uchvátit Košumberské panství. Dostává se proto často do sporu s nadřízenými, postupně však podléhá nátlaku. Postupem času si v zájmu jezuitů a Boha na hraběnce vynutí vystavění Mariánské kaple, později jezuitskou rezidenci a nakonec celý obrovský kostel. Záminkou pro toto počínání je obraz Panny Marie, který je prý zázračný. Postupem času se k naší dvojici přidává ještě třetí jezuita, páter Šimon Hampl, zlý fanatický prospěchář, který se snaží škodit ostatním, aby sám dosáhl mocenského postupu. Závěr knihy je snadno předvídatelný ze svého předchozího vývoje. Otec Křížulka, když vidí poměry na Košumberku, se ve svém pokročilém věku odhodlává k cestě do Jeruzaléma, kam ale nikdy nedojde. Šimon Hampl se stává superiorem na Košumberku. Hraběnka Marie Maxmiliána pod tlakem jezuitů a okolností zešílí a odkáže celé panství jezuitům. Páter Had postupně podléhá tlakům okolí, vzdává se vlastních názorů a stává se poslušnou loutkou, která nakonec umírá osamocena a v lehkém pomatení.

Jelikož je děj zasazen do období po třicetileté válce, setkáváme se zde i s rekatolizačními snahami v tomto kraji. To dokládají dvě epizodické příhody. Jednak postava Ondřeje Zicha luterána, který se po letech vrací do rodného kraje. Rozpoutává zde drobné lidové bouře, ale nakonec umírá ve vězení. Druhou postavou je Ondřej Abraham, který, ač nekatolík, dává z finančních důvodů vychovat vnuka jezuitům, když se mu pak vnuk vrátí jako jezuita, Abraham se oběsí.

Kniha a historie

Tato kniha je historicky velmi přesná. Ve velké míře se opírá o správná data, jsou zde dobře popsány skutečné historické události, vyskytují se v ní skutečné historické osobnosti. Přesto zde můžeme najít několik nesrovnalostí, které lze přičítat autorově stylizaci.

První rozpor nalezneme u osoby samotného Vojtěcha Hada. V knize je popsán jako hloubavý intelektuál, který je sice poslušný, ale nesouhlasí, jeho ideje jsou nakonec ubity tlakem společnosti. Toto výrazně nesouhlasí s profilem skutečného Vojtěcha Hada. Skutečný Vojtěch Had byl jezuita pevně věřící a plně oddaný své věci. Nesouhlasí také, že Vojtěch Had měl problém získat doktorský titul, neboť máme doloženo, že tento páter přednášel na pražských školách.

Podobnou nesrovnalostí je i odchod Marie Maxmiliány do ústraní, malého domečku, z hradu Košumberka. V knize je tato událost líčena spíše jako nedobrovolný odchod, jako vyhnání. Ve skutečnosti v této době byla Marie Maxmiliána již velmi věřící a tento její odchod byl příklonem k prostému asketickému životu.

Další zkreslenou událostí je stavba chrámu. V knize se píše, že lid chodil rád stavět chrám. Toto také není pravdou, naopak proti stavbě chrámu bylo v Luži nejedno vzbouření a jsou dodnes dochovány některé výhružné či posměšné dopisy na jezuitu.

Další okolností, která nesouhlasí, je údajný požár, při němž shořela část Luže. Šotola tuto událost předsunul o pár let dopředu, neboť k samotnému požáru došlo až roku 1690. Šotola také píše, že při tomto požáru shořel kostel sv. Bartoloměje. To neodpovídá historické skutečnosti, neboť kostel byl sice poškozen, ale nikoliv zničen.

Událostí nejrozporuplnější je smrt hraběnky Marie Maxmiliány a Vojtěcha Hada. Šotola klade tuto událost do let po roce 1690. Oba dva umírají společně ve chvíli, kdy je slavnostně otevřen nový chrám, a oba jsou pohřbeni hned po své smrti v novém kostele. Ve skutečnosti hraběnka zemřela v roce 1690, tedy dlouho předtím než byl chrám dostaven, pohřbena byla v jezuitské rezidenci a do kostela byly její ostatky přeneseny až mnohem později. Vojtěch Had hraběnku o mnoho let přežil, nezemřel tedy ve stejný den jako hraběnka.

Poslední ne příliš důležitou poznámkou je událost, kdy hraběnka skládá slib vdovství do rukou Vojtěcha Hada. Tato událost se skutečně stala, až na to, že oním páterem, kterému byl slib složen nebyl Vojtěch Had, ale jiný jezuita.

I přes tyto drobné výtky se domnívám, že se Šotolovi podařila skvěle zachytit reálná historická skutečnost.

Životopis

Jiří Šotola byl dramatik, autor historizujících románů, básník a překladatel. Jeho otec byl středoškolský učitel češtiny. Narodil se 28. 05. 1924 ve Emisarech u Hradce Králové, zemřel 08.05.1989 v Praze.

Po maturitě na gymnáziu v Hradci Králové v roce 1942 studoval krátce na konzervatoři.

V letech 1943 – 45 byl totálně nasazen na práci ve slévárně. Po válce dokončil studium na dramatickém oddělení Státní konzervatoře, poté studoval činoherní režii na DAMU. Souběžně absolvoval šest semestrů estetiky a filozofie na FF UK.

Po tři roky působil Jiří Šotola jako divadelní dramaturg a režisér v Hradci Králové, Šumperku a Trutnově. Pak se uplatnil jako redaktor, přispíval do periodik Lidové noviny, Československý voják, Kulturní tvorba atd.

V letech 1964 – 67 pracoval Jiří Šotola jako první tajemník Svazu čs. spisovatelů, od roku 1967 se stal spisovatelem z povolání. V období, kdy psal převážně poezii, překládal básně z ruštiny a bulharštiny. Po roce 1968 nesměl publikovat.

Dílo Jiřího Šotoly:

Poezie:

První sbírky byly charakteristické spiritualitou a válečnými zážitky:

Náhrobní kámen – 1946

Čas dovršený – 1946

Sbírky ovlivněné novým společenským klimatem:

Červený květ – 1955

Za život – 1955

Později se do Šotolovy poezie dostává intimnější poloha, okouzlení životem, zároveň ale i skepse a deziluze:

Svět náš vezdejší – 1957

Venuše z Mélu – 1959

V šedesátých letech se objevuje vedle tématu lásky téma smrti, konečnosti a zmaru:

Co a jak – 1964

Podzimníček – 1967

Po dobu více než dvaceti let Šotola poezii opustil a věnoval se dramatu a próze.

Próza:

Tovaryšstvo Ježíšovo – 1967, románová prvotina, proces rekatolizace na Litomyšlsku v poslední třetině 17. století. Ústřední postavou je páter Vojtěch Had, doložená historická postava.

Kuře na rožni – 1974, vyšlo v Samizdatu, román volně navazující na Tovaryšstvo Ježíšovo, o bludném loutkoherci za napoleonských válek

Svatý na mostě – 1978, román boří církevní legendu o Janu Nepomuckém

Osmnáct Jeruzalémů – 1986, próza vypovídá o zhoubnosti náboženského, ideologického fanatismu, inspirovaná dětskými křižáckými výpravami za osvobození „svatého města“.

Volná trilogie zahrnující rozsáhlé období od první světové války do roku 1986:

Malovaný děti – 1983

Róza Rio – 1986

Podzim v zahradní restauraci – 1988

Drama:

Antiofeus – 1956, aktuální interpretace řeckého mýtu

Cesta Karla IV. do Francie a zpět – 1978

Možná je na střeše kůň – 1980

Pěší ptáci – 1981

Cesta Karla IV. do Francie a zpět – 1978

Bitva u Kresčaku – 1982

Padalo listí, padala jablíčka – 1985

A jenom země bude má – 1986, ke 150. výročí vydání máje a smrti Karla Hynka Máchy

Jiří Šotola psal také **televizní scénáře:**

Waterloo

Julián odpadlík

Historie chrámu Panny Marie na Chlumku

Zakladatelkou poutního místa Panny Marie na Chlumku v Luži byla Marie Maxmiliána, hraběnka ze Žďáru. Od svého bratra Františka Adama Eusebia Žďárského ze Žďáru dostala hraběnka kopii obrazu Panny Marie Pasovské z první poloviny sedmnáctého století, který přechovávala v soukromé kapli hradu Košumberku. Snaha o zpřístupnění tohoto zobrazení veřejnosti ji vedla k založení a vybudování poutního místa na Chlumku. Uctívaným obrazem byla Panna Maria Pomocná tzv. Pasovská. O tomto obrazu uváděla sama zakladatelka, že jde o kopii originálu L. Cranacha z Innsbrucku, kterou údajně namaloval týž malíř, který pořídil i kopii uctívaného obrazu v Pasově.

20. prosince 1664 požádal František Kryštof Hieserle, hraběncin druhý manžel, o povolení ke stavbě kaple Panny Marie. K rozsáhlému stavebnímu podniku přistoupila hraběnka až o tři roky později. 14. srpna 1667 se začaly kopat základy a 5. srpna 1668 královéhradecký biskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka posvětil základní kámen, 8. září 1669 byla hotová kaple vysvěcena.

Tehdy byl vybudován na vyvýšenině mezi hradem Košumberkem a městem Luží areál obdélného půdorysu, vymezený ohradní balustrádou, proloženou čtyřmi většími a čtyřmi menšími kaplemi, které se dochovaly do dnešní doby. Vzhled ústřední svatyně neznáme, avšak z poznámek hraběnky Hieserlové a pamětní knihy lužské lze soudit, že napodobovala altöttinskou románskou centrálu.

Zhruba o deset let později, 2. května 1678, požádala hraběnka Hieserlová pod vlivem P. Vojtěch Hada, jenž byl jejím zpovědníkem a oddaně pracoval pro svůj řád, arcibiskupa o povolení vystavět na Chlumku u poutního areálu rezidenci pro jezuitu. Se stavbou se však započalo o rok dříve, jak o tom svědčí dochované účty pro léta 1677 a 1678. Základní kámen položil a posvětil jezuitský provinciál P. Matěj Tanner. Založení rezidence se oslavovalo za přítomnosti arcibiskupa Bedřicha hraběte z Valdštejna. Pobožná hraběnka darovala (r. 1678) jezuitům nejen kapli, ale i ves Roubovice a půl vsi Bělé s veškerými právy a příslušenstvím a ještě pojistila jezuitskému řádu značný peněžní obnos na panství košumberské. Rezidence byla dostavěna na podzim roku 1682 a 9. července 1683 se do ní jezuité přestěhovali z provizorního ubytování na hradě Košumberku.

Jezuitská rezidence je jednoduché stavení obdélného půdorysu, patrová, s pilastry prostupujícími obě podlaží a členěná obdélnými okny. Původně byla rezidence dvoupatrová a měla domácí kapli.

Zájem o mariánské poutní místo a jeho obraz byl značný a již roku 1688 se uvažovalo

o stavbě nového kostela. Návrh měl dostat stavitel Andrea de Quadri, stavitel jezuitské rezidence. Se stavbou nového kostela se počalo až v květnu roku 1690 a jeho výstavba byla provázena nepřízní osudu a především nedostatkem peněz. Hraběnka Hieserlová uzavřela 6. dubna 1690 smlouvu na vybudování kostela nového, to jest na plány, založení základů a výstavbu s málo známým italským stavitelem Bernardem Minellim z Hořic.

V květnu byla zbořena "öttingská" kaple. Výdaje za rok 1690 činily cca 1585 florentů. Polírem při stavbě byl Giovanni Battista Alliprandi (kolem 1665 - 1720), jehož pobyt na Chlumku ve funkci políra je doložen při křtech v Luži 28. srpna a 16. září 1690.

Avšak 17. října 1690 zemřela fundátorka Marie Maxmiliána Hieserlová. Rakev s jejími ostatky byla uložena v kryptě kaple v jezuitské rezidenci a teprve 13. března 1698 byly přeneseny do chrámové hrobky pod hlavním oltářem, kam byla přenesena i rakev prvního superiora na Chlumku pátera Vojtěcha Hada.

7. dubna vyhořelo město Luže a práce na kostele se zpomalily či úplně ustaly. 11. prosince 1691 uzavřel superior Vojtěch Had podrobnou smlouvu se stavitelem Pavlem Ignácem Bayerem z Prahy (kolem 1656 - 1733) 5), v níž se zavazuje poškozený chrám vylepšit, vyhotovit nové plány a kostel zdárně dobudovat. Při stavbě se uplatnil pražský kameník František Lejsek, s nímž byla uzavřena smlouva 17. července 1692. Roku 1693 se pro nedostatek peněz nestavělo, jak lze zjistit z dopisu P. I. Bayera a zápisu v pamětní knize. Stavba kostela pak pokračovala v letech 1694 - 96. V roce 1696 byla kostelní stavba zhruba hotová, přestože se její dokončování protáhlo až do počátku 18. století.

7. září 1696 - v předvečer svátku Narození Panny Marie - byl slavnostně přenesen z jezuitské rezidence do nového chrámu zázračný obraz Panny Marie v novém stříbrném rámu, který byl požehnán superiorem Vilémem Frölichem s povolením arcibiskupa. Teprve roku 1700 byl instalován hlavní sloupový portál, který je označen letopočtem 1700. Není vyloučeno, že jeho tvůrcem byl známý kameník Giovanni Pietro Torre z Prahy. Usuzujeme tak ze skutečnosti, že je v účtech v květnu 1701 zaznamenán doplatek 40 florentů pražskému kameníkovi jménem Dorry. Patrně roku 1702 byly osazeny sochy sv. Jáchyma a sv. Josefa v nikách průčelí chrámu. Roku 1703 dostaly ambity dlažbu z kamenných desek a za další tři roky, r. 1706, bylo zřízeno balustrádové zábradlí.

Fotografie k románu Továryštvo Ježíšovo:

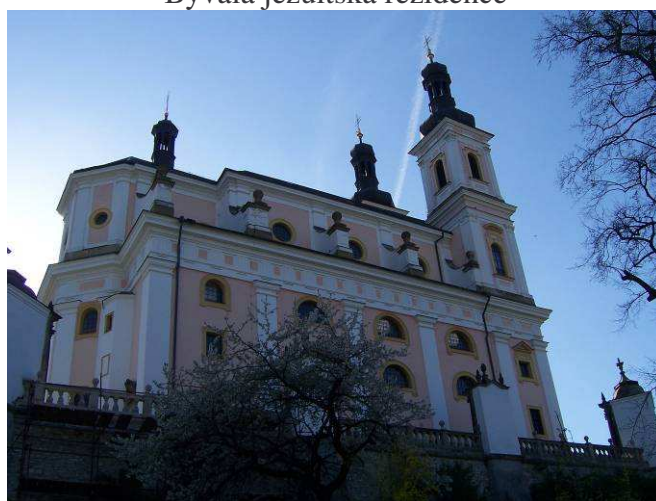
Hrob Jiřího Šotoly v Janovičkách u Luže.

Zřícenina hradu Košumberka.

Bývalá jezuitská rezidence

Kostel P. M. Pomocné v Luži na Chlumku.

Pamětní deska hraběnky Hieserlové.